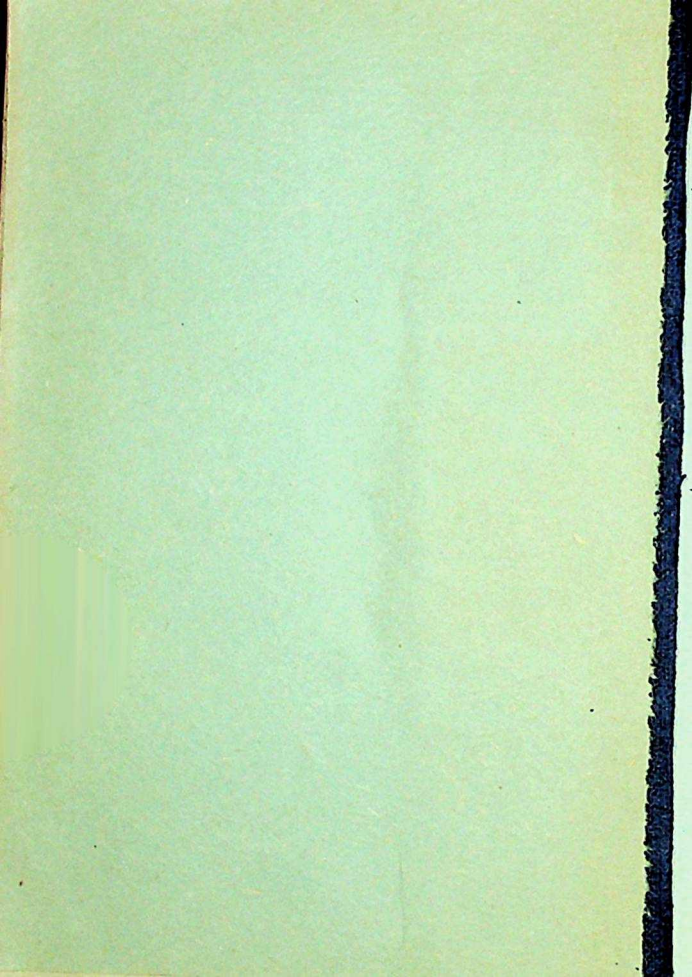

ИНЖИН Л.

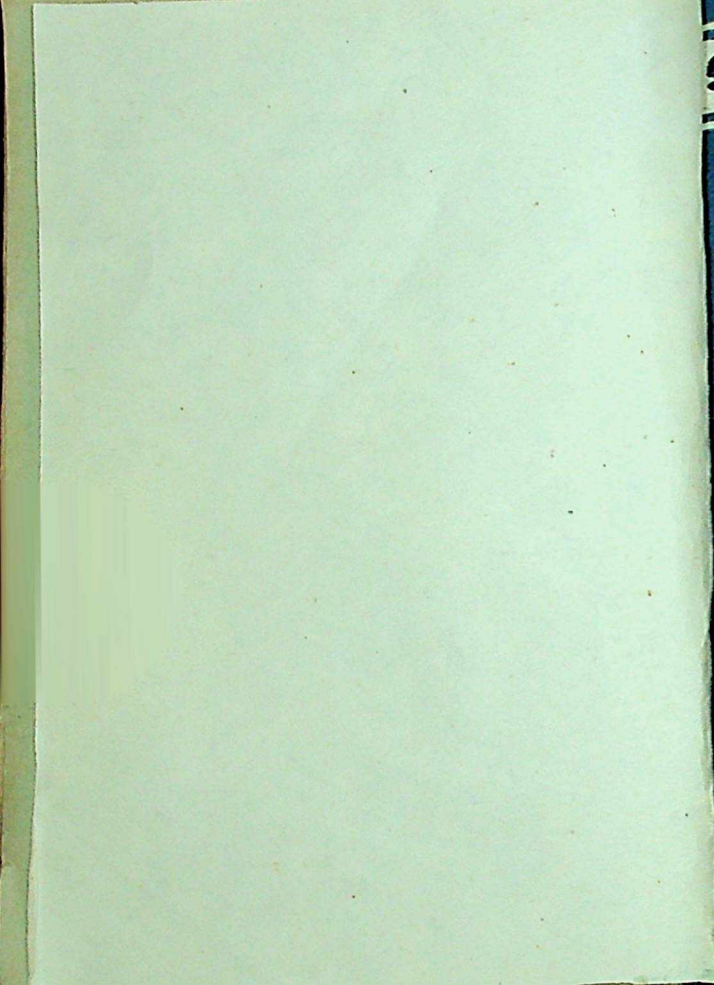
-3368

Булг.

Элст, 1941.

145

ИНДЖИН ЛИДЖ

БУЛГ

ХАЛЬМГ ГОСИЗДАТ

ИНДЖИН ЛИДЖ

С (Кэли)
И 62

ПРОВЕРЕНО 48 г.

БУЛГ

(1940 джилә шүлгүд болн дуд)

ХАЛЬМГ ГОСИЗДАТ
1941—ЭЛСТ

росс
де

1576
1589
1585

12006/

БИБЛИОТЕКА
Калмыцкого научно-
исследовательского
института
истории, языка и литературы

НАУЧНАЯ
БИБЛИОТЕКА
Саргосун Меренцова

~~299145~~

ЛЕНИНÄ ТУСК ДУН

Хальмг оли äмтн^ь
Хүвт^ä джирг^гл^äн олвл,
Хатушг урдк б^ääдлн^ь
Холджад хоцрад одвл.

Мана с^ääхн джирг^глн^ь
М^öн^гк Ленин^ä нилчл,
Ончта багшин нерн^ь
Олна з^үркн^ь болвл.

Нарта ^öргн газрн^ь
Намчта ^öн^гг^äр кеерн^äл,
Эдл тедж^äл хамгн^ь
Элвг болдж пилгн^äл.

Мана с^ääхн джирг^глн^ь
М^öн^гк Ленин^ä нилчл,
Ончта багшин нерн^ь
Олна з^үркн^ь болвл.

Ухан, эрдм, сург^гульн^ь
Уралан йовдж делгн^äл, —

Угта кергүд күцхднь
Урмд болдж цергнәл.

Мана сәәхн джиргълнь
Мөнък Ленинә нилчл,
Ончта багшин нернь
Олна зүркнь болвл.

Хамц джиргълтә әмтнь
Байсад буслад бәәнәл,
Хамг оln төрмүднь
Батрад бүрдәд бәәнәл.

Мана сәәхн джиргълнь
Мөнък Ленинә нилчл,
Ончта багшин нернь
Олна зуркнь болвл.

БАЙРТА ТЕЕГИН ДУН

Хальмгтм Советүд тогтсна
Хбрдгч өөнднь нерэдгд-
джаня.

Өргн серглнъ газртнь
Өнр джиргъл батрнал,
Байн, элвг газртнь
Байр ниргдж буслнал.

Омгта улста теегärm
Ончта дууднь айслнал,
Ончта дуудин айсмуднь
Огътргъуд күрч ниснäl,

Көлән дегцär ишкдж
Көдлмш, ююгъан босхнал.
Дүүвр сäähн джиргълән
Дууллди бäädж тосхнал.

Ончта шин теегм,
Өөдән авч дуулич.
Угта баатр äмтм,
Улмар уралан дүрклич.

НАРМА*)

(дун)

Нәрхн күрнъ мөрәрни
Нарма мордад гарла;
Урмд иктә седкләрн
Улана йосан харсла.
Темдгтә күүкнә нернь
Теегәрнъ шуугдж гарла,
Ончта зөрмг Нармаг
Олн әмтнъ мактла.
Дүүвр күүки Нармань
Дәәни зальднъ өслә,
Утта халун ноолданднъ
Уйдлго йовдж теслә.
Темдгтә күүкнә нернь
Теегәрнъ шуугдж гарла,
Ончта зөрмг Нармаг
Олн әмтнъ мактла.
Улана йосна төләднъ

*) Ордентә Шапшука Нармад перәдгдә.

Уралад ордг билә,
Советин оли хортдиг
Сөргәд чавчад йовла.
Темдгтә күүкнә нернь
Теегәрнь шуугдж гарла,
Ончта зөрмг Нармаг
Оли әмтнъ мактла.

МАНА ХАВР

Агъар йир цевр...
Аргъул теегм үләнә;
Нарни джөөлн ээвр
Намчта ногъа бүлälнә.
Кеер йовад гäähхнъ
Кеерсн газрм сäähрнә.
Сер-сер салькнъ
Седкл делвädж äмсхнә;
Сер сонън үнрär
Серд-серд канъкнна,
Седклд эн дживр,—
Сергäд одсн болна.
Шарлсн öнъгtä цасн,
Шалзс болдж шаарна,
Шаврта, көöstä усн
Шаргад судлсар турглна...
Нилх эрк цецгäс
Нигтär эрвädж гарна,—
Мини öмнäс геклдäд,

Мишәдж бәәхшнъ болна...
Бодвасн нарна наагъур
Бор үүлд давцхана,
Зеллсн олн нугъсд
Зерглдсн, урлдсн болцхана;
Хамг олн шовуд
Хама бисд шууглдна,
Эднәс зәрмнъ тасрад,
Енъсг айсар дууллдна...
Голдан күрч девтсн
Газрм тоста дүртә,—
Нарнд таварн ээвртсн
Намхн, талвгър өнъгтә.
Тедүкнәр тракторс нирглднә,
Тендәгъүр машидчн гүүлднә,
Тенд әмтн кәдллднә,
Тедн дөрлддж гүдждрлднә.
Теегин кишг—малмуд
Тенднъ делдж идгглнә,
Теркә альвн джирлгън
Теднәс цаагъур ирвлзнә...
Элә шовунас деегәр
Эрлзсн самолет джиснә,
Эднлә дөгдж,—теегәр

Эрвлэсн салькн ниснэ..
Минь иим онъгяр
Мини хаврм эклнэ,
Хаврин байрин денъгяр
Халун зүркм инәнэ.

ЗҮРКН

Энъ уга тенъгсшнъ мелмлзнäch,
Эрг талан халврдж өвхлзнäch;
Сер-сер салькншнъ серглнъч,
Серд-серд агъаршнъ цеврч,
Бүр-бүр хуршнъ үсәрнäch,
Бур-бур булгшнъ буслнач.
Хаврин эрк цецгәшнъ джөөлнч,
Хамгин ик дуршнъ халунч.
Бичкн-бичкн шовудшнъ серггч,
Билгин нуувчс секхәр седнäch.
Орчлнъгин ора үзх дуртач,
Ончта тоотиг медх дуртач,
Өкәр дүрсәр герлтдж мишәнäch,
Өлгән бичкн күүкдшнъ инәнäch.
Джиргълин оln айсар дуулнач,
Джинънәд оддг ятхшнъ болнач.
Намчта өргн теегшнъ сарултнач,
Нарар өндин герлтдж алтрнач.
Галв метәр догдлснчн болнач,
Гал метәр дәрвкснчн болнач.

ИНЬГ ТАЛАН ИЛГÄВР

Теегт, нег гертнь,
Тиигхд бидн суулувдн,
Терзиг делгäд секчкäд,
Темдгтä асх гääхлүвдн.

Шинрсн теегин хавриг
Шинджлдж күр келүвдн,
Хаврин канькнсн үнриг
Хавлн иигдж келлүвдн:—

Хальмгт хаврин асхн,
Хäläгъит, ямр сäähн!
Төгälнъд цугъар буслна,
Төгälнъ седкл услна!

Тенъгрт одд чирмлднä,
Теегт хорхас джирглднä,
Байрта джиргъл айслна,
Бахта дуд аслдна.

Цегäхн шин айсмуд
Цеврхн агъарт асхрна,—

Эдн, эн хамгуд
Элдв седкл орулна.

Хальмгт хаврин асхн,
Хялэгъит, ямр саяхн!..
...Теегин асх гаяхлавдн,
Тиигдж туйг мактлавдн...

Сонр кодэг цутхад,
Сарин герл падрла,
Чиигтэ ногъан сармтад,
Чичрнъсн болдж алтрла.

Минь эн баядлнь
Мадниг батар авлла,
Надсона „Фантазь“ гидгинь
Нанд санандм орулла...

Торскн газрм айта,
Теркя зуркм зальта.
Тер асхиг мартшгоч,
Тенъкан угагъар угцлäch.—

Голшг джойли келчнь
Голта зурк кондала,
Зеегтэ халун нудчнь
Зеткр хальдан гила...

ХАЛЬМГМ, СОНЪСИЧ!*

Энъкр төрски олт-амтм,
Эн байрин мендим сонъсич,
Эврәнчн гарлцсн үрдүдчнь
дуулджана,—
Эркн цевр зүркни үгән тальвджэ

* * *
Зул сарин сөөгъин харнъгъу
Харнъгъу бүркг бүтәджәсн
теегәрчнь

Заль падрдж эки делгрси цаг,
Хальмгм, чамд темдгтә биший.

Хөрдгч джил нарн гарч
Хүвтә джиргълин эклц үзләч.
Энъ-зах уга өргн газричнь
Энъгднь сарултхдж Герл цәälä.

Тег серүлгсн Герл улм падрад,
Тер кевтән делгрәд бәälä,

*) Советск Хальмгин хөрдгч бөилә Леджия Церит
бичсн поэм,

Эн Герләр әм авснасчнь нааран
Элдв бахмджин джилмүд нартв.

Эн Герлин нилчәр байр буслв,
Эн Герлин нилчәр байр батрв.
Алти Герл чамд өгснь,
Айта джиргъл теегтчнь батлснь
Алдр залач Коммуна партий,
Амрг багшир Ленин—Сталин.
Эдн мана манънад мандлцхана,
Эднә нилч мөнъкиндән мартгдшго.

Хальмгм, төрски Хальмгм, сонъсич,
Хатушг урдк цага бәәдлчнь
Холд хоцрдж, хагъцдж үлдв,
Холин зүүдн болдж келгдв,

Урдк цаг үзгдлго одтхал,
Урмдта эндркән, Хальмгм, гәәхич:
Тенъгс болси теегчнь налана,
Тегш сәәхн амгъулнъта намчрна.

Хамг зүси ургъмл, темсд
Хамань болвчи көкрдж эрәтрнә,
Уурхан санъ мет кишгинь
Улсин элвг бәәлгън сиилнә.

Кинти джинъ, ганъ—аюлмуд
Кел-бäргддж манас тахрлулцхав,
Царнъ, сала, хотхр болгънар
Ца-цаагъан скирдс күрилдцхäv.

Олн·олн таргън малмуд
Ол-олар теегт йовна,
Мана малмудас кесг олнъ
Москва тал гäähүлд одна.

Ик сән тохман дуудулгсн
Иткл бичг авч ирнä,
Тедниг өсксн энъгин улс
Темдгтä тöрски дотран алдршна.

Шуркла-сäähн нооста хöd
Шуугад, мääläд, теегт үүлтнä,
Тоогъарн кесг саймуд күрäд,
Теегтм тедн дурарн идглнä.

Угта уул хальмг тохмта
Ут öвртä, алд ташата үкрмүд,
Шар-цоохр цармуд, бухмуд
Шора цацдж ооглдж орклцхана.

Тогърун болсн сäähн күзүтä,
Тевр күршго öргн бöктä,

Таава болсн ик-ик тавгудта
Темэд чигн теегтм өснэ.

Арнэл тохмта саяхн адуд
Алтн унгъдан дахулдж телүрцхәнэ.
Аргъмджин бат болдгинь ганзгълсн
Адучир арднь дахдж хярүлцхәнэ.

Эдн баячудин, заяснъгүдин биш,
Эндрк хамц колхозин, совхозин.
Эдн эврәнмдн токтасн кишг,
Эзн олна бийиннь зөөр...

Энъкр гарлцсн теегм, сонъсич:
Эндр элдв саяхн байртач,—
Эрдм цугъар чамд токтв,
Эврәнчнь джиргъл шинрдж кеерв.

Өкәр үрдүдтчнь кишгтэ, Хальмгм,
Өрлэ бослддж шкодан одцхана.
Эдн байрас нань юм үзэд уга,
Энрлгъ, гейүрлгъ кезачн үзшго.

Энлгътэ урдк цагин тууджиг
Эдн дегтрэс умшдж медцхәнэ,
Төрски эврәннь орн-нутгтан
Төрүц кевтнь бийсән нерэдцхәнэ...

Байрта уул газрм, сонъсич:
Багш Ленинә дуудвр мартшгоч,
Эмджл зүркни өр дотрасн
Энъкр Ленин чама дуудла,

Зальта халун үгмүд келдж
Зам-улан хаалгъур залла,
Бахта үннд зүркнчнь ханла,
Баатр көтлврчән хальмг дахла.

Эцк Сталин уралан көтллә,
Эндрк байрта джиргълд күрглә.
Күнъкә эцкән алдлго дахлавдн,
Күндтә эцкдән гекдж байславдн.

Төрскн, хүвтә Хальмгм, сонъсич:
Төрлшсн орсин нилчд байсич,
Хамцсн иньг орс әмтндән
Ханлтин цевр йөрәлән өргич.

Хамцлтин сүүрнь өргн болтхал,
Хамг делкәд амгъулнь батртхал,
Мана хаалгъар делкә йовтхал,
Маш сәәхн джиргъл күцтхәл.

Дала байран өргдж дуулийл,
Дава, Мукөвүн, эклдж өгит,
Эркн шин Джанъгъран дуулийл,
Энькр Бумбин оран мактийл.

ДУЎДАН

Улан цергтән йовхар
Удан күләвр келәв...
Өөгъяд намаг үлдәчкв,—
Өөтә гундлта бәәнәв.

Не, гем чиги уга,
Невчк гундлм хәрв,—
Мини бийм өөгдвчи
Мини дум мордв.

Мана цергт цергллгън
Маш сәәхи нерн.
Дум, йир хүвтәч,
Дуувр икл байртач.

Би үлдсичи болсв.
Бийм белн болнав,
Кемр хортн өлкәдхлә,
Кәмис угагъар однав.

КАВАЛЕРИСТИН ДУН

Тогъстн күзүтә кеерм
Тошисн герлтә таргънл,
Энъкр иньгтм күргхдән
Энм оньдин белнл.

Кергтә болсн цагтнь
Келүләд, сонъсхад оркич,
Кер мөрәрн гүүлгәд,
Кезәчн ирхдм ицич.

Ууджм холдв гидж
Санагъан бичә зович,
Улан кер мөрм
Салькнла урлдад күргх.

Тогъстн күзүтә кеерм
Тошисн герлтә таргънл,
Энъкр иньгтм күргхдән
Энм оньдин белнл.

ЎДШЛЎЛЛГЪН

Мел байрта
Менд йович,
Манъна тиньгр
Мандан ирич.
Мана келсиг
Мартад орквзач:
Сагар, батар,
Серлнъ цергл...
Дүүвр цергтән
Дүүгәд церглич,
Орн-нутгтан
Ончта болич,
Күр-иньгтән
Күндтә болич...
Хойр сарта
Хүрмә көвүн
Чамаг иртл
Чанъгрх, өсх,
Гергичнъ, хяамнъ,

Гейүрш угав,
Көвүтәгъән би
Күләгъад бәәнәв,
Болв, иньг,
Бичә зов.—
Эдл-уушмдн
Элвг—дала:
Түрү угавдн,—
Түүг меднәч.
Бичгән тәв,
Би күләнәв...
Мел байрта,
Менд йович.
Манъна тиньгр
Мандан ирич.

ХАЛЪМГ КҮҮКНӘ ДУН

Байн, элвг газрм
Бахта герлтә болвл,
Өмнк элдв хаалгъм
Өндин сонр болвл.

Зөв делгрсн газртнь
Зүркн хандж бульглнал,
Эн ханмджин экнднь
Энъкр Ленин сангднал.

Джиргъл байрта болснднь
Дживр седклдм ургънал,
Күндтә эцк Сталинднь
Күрәд мендлсн болнавл.

Ончта дүмбр төрскм
Орчлнь деернь дүнъгәнәл,
Дурта энүгән мактдж,
Дуулад бәәхдән дуртавл.

КЕРМНÄ ДУН

Тендк, холдк миджädнъ
Темдгтä иньгм церглнäl,
Миджä ууджм болвчн
Мини седклм күргнäl.

Кермнä келсн үгнъ
Кевтән үлдхиг медич,
Кермнä келсн үгнъ
Кемтрш угад иткнч.

Тöрскн сäähн газригъән
Тöвкнүн хардж харулднач,
Седкл туссн намагъән
Сергленъ ухандан хадгълнач.

Келдж орксн үгигъән
Кезäd чигн мартшгов,
Келсн күргм бäähлэг
Кезä болвчн ирхүгов.

Алдр, ончта нертä
Мадндан ирх болич,
Амрг иньгин мендтä
Нандан байрта ирич.

МЕНД ЙОВИТ

Элдв „Джанъгърин“ өөнин байрла,
Элстд хурдж хамдан байславдн,
Мартгдшго бат иньгүд болввдн,
Мана гиичнр, менд йовит.

Газрмдн негн болв чигн,
Гермүд тана зөвәр ууджмл.
Энъкр гиичнр, түрд гигъит,
Эн унд, эн хот эдлит.

Дуунд ордг арзиг
Дуулдн бәәдж ууцхай,
Таргън хөөнә махиг
Таварлн бәәдж эдлцхай...

Хар нүдтә берәд, күүкд
Харгъад гархар цуглрцхав,
Хәрәс ирсн олн гиичнр
Хәрхлә эдн хармнцхав.

Гем угал, энъкр иньгүд,
Гар-гаран атхлддж мендлит,

Хоома гидж бичä санит,—
Хөөннь чигн кесг үзлцхт.

Мордх цаг негн болв,
Машид зерглэд белн болв.
Иньгүд оln үдшлүлх болв,
Ирсн гиичнр хәрлдх болв.

Мартгдшго эн өдрмүдт
Мартлцшго иньгүд болувдн...
Менд, байрта йовит,
Менд гертән күрит.

УРЛДАН

Урлдана тиньгр агъу
Уньартн делгү джиринä,
Күн олн—шахцнъгъу
Күригъад багшад бääнä.
Теегин нургъ конджлад,
Тегш ногъан эратрнä,
Энүгär мөрд урлдахд
Элдв, гääгъä бääдлтä.
Телүрсн цеглсн мөрд
Терүгär нисдж цервлднä,
Урлдана мөрдтä көвүд
Улан алчурсарн медгднä.
Урлдх мөрд зерглднä,
Уудан тедн кемлднä.
— Не, команд сонъстн:
— Негн... хойр, гурвн!
Делсгсн болсн мөрд
Дегц дерд гарлдв,—
Шург болсн мөрд

Шус гилдэд одлдв...
Халта хар мөрн
Хагдсн болад тасрв,
Дарунь айдад, аксрад,
Дунднь орад одв...
Негдгч эргцнь болв,
Ниргэд амтн хяакрв:
— Ура!. Тävчк!.. Аргъ!..
— Уралан невчк гаргъ!..
Сүл эргц эклв,
Сүрә олиг эзлв.
— Ата авх мөрн
Альк болх, келтн...
— Таагъад келдж болх,—
Тасрха хурднь гарх...
— Шаргъ, галзн авх...
— Шар-кер гарх...
Урлддж дассн мөрд
Ууд метклдэд ирцхäv,
Халуч хальмг улс
Хамцу хяакрдж дөнънцхäv...
Хар зүстә мөрн
Холд тасрдж ирв;
Күгджмин дүүвр айс

Күнъкндж түүг мактв;

Ончта хурдн мөрн

Олна кūr болв:

— Кедū наста мөрмб?..

— Кенāкн тохмта болхмб?..

— Ягъсн гүүдг мөрмб?..

— Ямр аджргъин үрмб?..

ТЕНЪГСТК ОНЪГЪЦ

Хар тенъгс урньдад,
Халврдж аман цокна,
Көөстә сүркә дольгад
Көөлдсн болад одна.
Äмд тенъгс догдлна,
Äмсхсн болад бәәнә,
Уулин хад чолудла
Урньдж ирәд чичлднә...
Шудрмг эвтәкн онъгъц
Шургъад тенъгст орна,
Көмрәд цокх дүрстә
Кесг дольгад дәврнә.
Альвн долда онъгъц
Аргълад торлцад йовна,—
Дольгад заагт бултад
Дөгсн болад йовна,
Элвг өргн тенъгсин
Элкн деернь наадна;
Цаад—наад бийәрнь

Цах шовуд цервлднӓ.
Эргӓ шовуд уульлдна,
Эдн онъгъцд уурллдна:
Кишва альвн онъгъц,
Киисӓд одхнь ягънач?
Уурта докшн тенъгст
Усчад юнъгад йовнач?

ЧИНИ НҮДН

Эндрк цагин денъгяр
Энькр нүднчнь герлтнә,—
Бүрлзн чирмси инәдәр,
Байрар дүүрнъ мелмлзнә.
Герлтә, альвн энүгичнь
Гердәд бәәхдән дуртав...
Чини нүднчнь кецү,—
Чикәр хәләдж чадхш,
Күүнлә үгцн бәәдж
Кү төвддж хәләхш.
Ичсн, чочсн болад,
Иглән-тиглән хәлтрнә,
Минь тиик дутман
Мөн гәәгъә тааста,—
Улм герддж шилтәд,
Улмар үргәх дуртав.
Чичрнъ-чичрнъ гидж
Чини сурмсг джиринә,
Ончта нүдәрн инәхләчнь
Очд падрлдсн болна.

МЕНДИН ҮГ

«Ленинский путь» газетд

10-гч ёёнин ёдрёнь.

Ёёрхн, хамдан бёёнёч,
Ёрён болгён ёзгднёч.
Кецё цевр седклтёч,
Кесг селвгён ёгнёч.
Олндан тоомсртач,
Олндан кёндтёч,
Чамаг умшач сонёсна,
Чамаг иткдж дахна.
Эндр арв кёрвч,
Элдв ик байртач.
Бидн чигн чамта
Байсдж бёёнёвдн.
Олн наста бол,
Олндан туста бол.
Иньг гидж чамд
Иим селвг ёгсв:

Эрт босдг болич,—
Эннь негдгч селвгм.
Дарунь олдн кўрчягъич,—
Дарук селвгм тер.
Келән ясрулн баягъич,
Кевән кеерүлн баягъич.
Урн үгин тускар
Улм икәр бичджягъич,
Ут-ут статьясан
рэн баягъич.

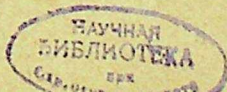
КУЎКНÄ ДУН

Онъгtä чирätä чамаг
Одр болгън үзнäv,
Чи болхла таньхшч,
Чи намаг үзхшч.

Мини седклм цевр,
Мөнъгн усн мет.
Чи түүгим медхшч,
Чи нанла мендлхшч.

Зүсн бääдл хамгчнь
Зүрким оньдин авлна,
Нанла үгцдж өгхшч,
Намаг седклдән авхшч.

299145 37

ХАДЖУДК ГЕРТМ БААНАЧ

Хаджудк гертм баанач,
Хаял-хаяднь үзгднәч.
Өрүни манъгъарла дуулнач,
Өрлә бийим серүлнәч.
Темдгтә цевр дуугъичнь
Терзәрн өрүнд сонъснав,
Сергг, чөчмгъә бәädличнь
Седкл дотран саннав.
Джинънсн нәрхн дуунчнь
Джиргсн шовуд санулна,
Джигтә енъсг айснь
Джиргъл иктә болна.
Бийичнь үзхәр седхнь
Бийдм үзгддж өгхшч,
Нерәрчнь дуудхар седхнь
Нернчнь нанд медгдхш.
Темдгтә өкәрлг дуунчнь
Терзин өөгүр хальна,
Теркә альвн зүркм
Терүнә гидж таньна...

ДУН

Усна көвәднъ цервдг биләч,
Уйгън дуугъан айслулдг биләч.
Өкәрлг өнъгтә тогльдг биләч,
Өврмдж олднъ болдг биләч.

Шовудла көөлддж дөгдг биләч,
Шогта үгигъән келдг биләч,
Ногъан деегүрнъ тошхлдг биләч,
Номгън үсәрси дуута биләч.

Келдг үгчнъ зальтала болдгла,
Керсүхи нүднчнъ хурцла болдгла.
Голинән амарнъ нааддг биләч,
Голтахн зүркиг көндәдг биләч.

ДУРЛЧКСН КҮҮКНӘ ДУН

Сальк дахад ниснәв,
Сансн седклән илткич.
Келх үгичнь меднәв,
Келич, нандан келич.

Нанас ююгъинь үргнәч, —
Нанла ирдж шоглич,
Дурн гисиг меднәч
Дотрк седклән медүлич.

Хамдан ханьцад үүрлхән
Хармихар юнъгад седнәч,
Нанд гисн үгигъән
Нанас ягъдж нөөнәч.

Наадх, инәх санагъан
Нуугъад йовдж болхй?
Зүткә халун дуригъән
Зүркн хадгълдж тесхй?

Сальк дахад ниснäv,
Сансн седклән илткич.
Келх үгичнь меднäv,
Келич, нандан келич.

„РОМАН“

Чилгр асхн бодвана,
Чини седкл авлна.
Сар деер мишәнә,
Сад герлтә цәәнә.
Хойр иньг сууна,
Хорн үгәр шимлднә:
Чамаг би көөлднәв,
Чавас, нанд бәргдхшч...
Хург, керг гигъад,
Холд цервәд йовнач...
Эн-тер гигъад
Эргәд бермсәд йовнач...
Хәрнь, яяхмб энчн,
Хәәмнь келич, нанд...
Ўүнд, минь ода,
Ўни седклән кел!
Күүкнә зүркнь еврәд,
Келджәсн үгән геечкв.
Күзүддж иньгән теврәд,
Көвүнь бийән гемшв.

ДЖАНЪГЪРЧИН ДУН

Кесг зун джилин туршар
Күслмдн Бумб билә...
Мадниг Ленин—Сталин багшнр
Мандлгч Бумбд күрглә.

Ўклого мөнъкин орн батрснд
Ўрглджд багъинәр бәәгднә,
Ўвлго хаврин цаг ирснд
Ўрглджд байринәр джиргъгднә.

Эдл-теджәл, арзин ундн
Элвәд заядар асхрна,
Эрдм-герл, байрин дун
Элвг теегәр айслна.

Олн сай хамц бүләрн
Орн-нутгм дүрклнә,
Чини минид хувац угагъар
Чилшго зөөрнъ делгрнә,

Арнзл тохмта адуна мөрд
Амгъагъан кемлдж цервлднә.

Арг улан нертä баатрмуд
Амгъулнъ делддж цергднä.
Дүүрнъ байрта өргн газрм
Дүүвр айсар дуулнал,
Энъкр Ленинд, эцк Сталинд
Эрки дуудан нерäднäl.

ХОНЪГЪР

Советск Союзин маршалд—

К. Е. Ворошиловд Һерәдгәси дун

Эврә тәрскни олдан
Элдв өргн тоомсртач,
Омгта баатрмуд дундан
Ончта үнтәд тоолгднач.

Арнзл күдр мөрнчнь
Алдр чамд зокастал,
Хамад, хортд көөхләрн
Халад йовдг авъястал.

Дәәнд орхар гархларн
Дәврнә гидгинь меднәч,
Дәәсән дарх авшгарн
Дәәчнрин омгинь өскнәч.

Дөрвн үзгин дәәсигъән
Дөрә доран дарнач,
Дүмбр Бумбин оригъән
Дүүвр байрта хадгълнач.

МОСКОВСК КРЕМЛЬ

Агъарт өөмэд, тенъгрт
Тавн талта однь гилвкнә,
Арата эрстә Кремль
Талвадж дорнь дүнъгәнә.
Келн улсин хамцлгъиг
Келдж дуулдг часта,
Кезачн гәәхәд бәәхнъ
Ке-сәәхн, ик бахмджта...
Эрт, урдин цагт
Энъгин улсиг үргәдг биләч,
Энрәлгъни күчн болдж
Эднәс келүлдж йовлач.
Ода болхла—онъдан,
Олна дурнь болвч.
Олн сай әмтндән
Ончта энъкр зүркнч.

ШИН ХААЛГЪ

Хамц седкл зүүдж
Демч бүлэрн гарлавдн,
Хату шавр зүүсдж
Дегц оларн малтлавдн.
Элстэс Дивн күртлнь
Энънэд бидн орлавдн,
Шин цага күцлинъ —
Шин хаалгъ тосхлавдн.

Хадс, чолуд ичәнэсн
Хагдад гарад бääлэ...
Алти шар элсн
Асхрад ирэд бääлэ...

Элст Дивн хоорнднь
Эрстэ хаалгънь джириня,
Элстэ цевр нургъарнь
Эрлзсн машид джирлзня.

Эврәннь кесн хаалгъарн
Эврән йовхнь сääхн;

Гилгр шоссе хаалгъарн
Гүүлгәд йовхнь сәәхн.

Сенр улан хаалгъм
Сер давшад гарна,
Зун дуунад—өмнм
Зулсн болад йовна...

МАНА ХАВРИН НАРН

Тегш никт ногъань джирихнь .
Тенъгс мет теегм халврна,
Эн газран эргэд гääххнь
Эмджл зүркм хандж амрна.
Салькн аргъул чикнд дуugna,
Самолет агъарт шидр дуулна.
Теегärm оln машид гүүлднä,
Теегärm дүүвр кöдлмш дүрклнä.
Хамг сансн үүлдврнь делгрäд,
Хамц седклтä äмтм бийсна;
Байрллгъни дольгань öсдж делврäд,
Байслгъни серглнъ дуд айслна.
Сенр үнртä савгър цецгäс
Сад-парксар эрätрдж шавшлдна, —
Эркär бääгч öкärлг үрдүд
Эднär наач, байрлдж тавшлдна...
Мана хавр үрглджд ээвртä,
Мөн данъгин мандлгч дүртä.

Хаврм, хаврм, айта өнъгтӓч,
Хаврм, онъдин дулатхгч нартач.

Алти хаврм, улмар өнъгтич,
Алдр наран унтршгог медич, —
Энъкр эцк Сталинӓ нерн
Эрки сӓӓхи хаврин нари.

ДЖАНЪГЪРЧ КҮҮКНД

Көгшн улс бүләкн зүркндән
Көркхн күүкән теегъад йовна,
Кезачн тедн үйяс үйдән
Кецү сәәхлә—чамагъан амлна.

Төрскн газриннь олна хүвәр
Төрдж чамаг гарч гинә,
Танъсг оран мактхин төлә
Төрдж учрсн үрн гинә.

Икл хурц билгтә бәәджл,
Ирх хүвтә джиргъл дурдджл,
Элдв ик „Джанъгър“ эклджл,
Эсвләд чамаг айслулдж гинәл.

Эгл Бумбин дүрклсн орндан
Энькр күүкнь бәәдж гинә,
Эврә Джанъгър Хонъгър хойртан
Эркн дуучнь бәәдж гинә...

Будта буурл тууджин холд
Батта кевәр чамаг үзджәнәв,

Алти болдж герлтси чамд
Ами үгәр седклән тәлвджәнәв.

Дүрсичнь нүдн хальтрм сәәхнл,
Дуунчнь зүрк авлмар үсәрнәл.
Ай, Гернзлин үрнь болвзач?
Агъ—Шавдлин элгнь болвзач?

Чини туск келвр санъсад,
Чинънәд йовхнь сәәхн, таастал...
Көркхн чамд седклән тусхад,
Көглтин Дава хавши дуулнал.

Тууджин хаалгъ сунх дутм
Чини дун туурад йовна,
Тууджин холд харулдх дутм
Чирә өнъгчнь сәәхрәд йовна.

НАРТАЙ, ДУУЛИЧ!

Хасг, хальмг—цугъар
Хамц иньг бääдвдн,
Төр-кергмдн негн,
Тöрски йирдән негн...

Эврәнм өргн теегтм
Хасг дун сонъсгдв,
Эднэгъяр меддго газртм
Халун дунь таасгдв.

Джамбулин келүлсн мендиг
Дүүвр дуунд орулджч,
Джанъгърин өөнин байрла
Дуугъан Элстд дуулвч.

Хоолчнь цер уга бääгъä,
Хоосн донъгъдад бääнä,—
Уул өөдлäd хагдсичн болна,
У теегән кедсичн болна...

Келнәнчнь хурцнь медгднä,—
Кевшсн болад бääнä;

Кеерси джиргълән мактна, —
Келәр шаглси болна.

Дживр болси сахлта
Джамбулин ачла таньлдув,
Джигтә дунь бахта, —
Джанъгърин саднд таасгдв.

Нартай, дуунчнь цевр,
Нарта өдршнъ сарул.
Нааран нанла суугъич,
Нәәрлий хамдан, дуулич...

МОСКВА, МЕНДВЧ!
(дун)

Залгч толгъа Москвадан
Зальтахн мендигъән тälвий,
Хальмг öргн теегäсн
Халун йөрälән тäвий,
Олна зүрки Кремльдән
Ончта джиргълән келий,
Энъкр Сталин эцгдән
Эрки йөрälән күргий.
Герлтä Москва ээдждән
Гекдж, гаригъән атхлций,
Батрсн иньг джиргълдән
Бахтсн ханмджан темдглцхай,
Дүмбр саяхн хотлдан
Домбрин айсар бииллдий,
Дүүвр байрин дуудигъән
Дууллдн баядж джиргъий.

БОЛД ХАРЦХСИН ПАРАД

Ниицнъгъу улсин кучиг
Негдүлдж Москва буслна,
Өнр бүлтә äмтсиг
Өндин байрар услна.
Эн төмр балгъсм
Энъгдән талвадж дүнъгәнә,
Энүнәим чидлнь ямриг,
Ээй, кентн дүнъннә!..
...Балгъсна тендк захас
Баран үүлтдж үзгдв,
Амрч медгдхш холас,—
Аль дала шовудв.
Мен шовуд—харцхс!
Мана московск самолетс!..
...Дарунь деермдн ирдв,
Даралдад никтәр нислдв.
Огътргъу лурджнънсен болна,
Орчлнь догдлсен болна.
Теднә ниргсен äädнь

Тенъгр агдс чочси болна,
Теднә дууна дүүрән
Тенъгс, уулс гатлси болна.
Күдр харцхсин хяакрәнд
Күчни дун донъгъдна;
Эднә дуунась сүрдәд,
Экрдж хортд хавталдна...
...Улан Площадь деегәр
Урлдад харцхс гарлдна,
Мөнък Сталин заагъад,
Мавзолей деерәс мактна,—
Түмн тугмуд делсднә,
Түн талан геклднә..
...Солнътрси сәәхлә Москва
Дүүвр харцхстан байсна,
Советск омгта әмтнә
Дууднь улмар айслна.—
Эн болд харцхсм
Энънәд күридж ниснә,
Энүнәнм күчнь ямриг,
Ээй, кентн меднә!

...ШУД ЛЕТЧИК БОЛНАВ

Очр—бички көвүн
Одахн школд орла.
Эндр школ таласн
Эн хәрдж йовла.
Тенъгрт самолет тачкнад,
Терүнд гентки сонъсгдв,
Элэ болсн машин
Энүн деер үзгдв.
Тенъгр тал шүлтәд,
Тер самолет гәәхв,
Шуугань, харань тасртл
Шуукри, саналди гердв,
Сумкарн керсг бәрлди,
Суугъад, амри гердв.
Керсү бички Очр
Кесг самолет үзлә,
Самолет үзх болгъндан
Санань, күслнь иим:
Шулун өсхнь болхл,

Шуд летчик болнав...
Чки тенд, тенъгрт
Чкалов кевтӓ ниснӓв...
Аальта, джигтӓ машинл,
Агъарт ӧӧмӓд йовна.
Делкӓн сӓӓхн машинл,
Деер, холд ниснӓ...
Летчикнъ кен болхв,
Летчик! Неричнъ кемб?
Чамшнъ ик болхнъ,
Чамшнъ нисх билӓв;
Газр деерк ӓмтсиг
Гӓӓхӓд йовх билӓв,
Газрин уулс, усиг
Гӓрӓдӓлӓд йовх билӓв.
Нам нарид чигн
Нисӓд кӓрх билӓв,
Советск оран цугтнъ
Самолетӓс ӓзх билӓв,—
Мендвт, манакс! гидж
Мел хӓӓкрх билӓв...
Аальта сонън машинч,
Агъарт ӧӧмӓд йовнач...
Самолетин харанъ уурхла,

Саналдад Очр босв,
Хамр деерк кӧлсӧн
Ханцарн эн арчв...
Очр, хаалгъчнь ӧргн,
Очр, кӱслчнь кӱцх!
Чкаловиг дурах аргъ
Чамд лавта бӧӧнӧ,
Сӧӧнӧр сургъуль дас, —
Санси хамгчнь кӱцх!

ШҮЛГЧД ИЛГҰСН БИЧГ

Чамла үзлцэд үгав,
Чамаг таньдн угав.
Бичсн тоотичнь умшув.
Бийән, зүгәр, гемшүв:—
Хяарн өгсн цагм,
Хяарн белдсн ицгм.
Гүртмднь билгичнь санхнь
Гүн болдж медгдхш,
Ончлад неджәдәр шалхнь
Олзта юмн олдхш.
Ай, джигтә акадл,
„Амтнь“ дегд татгл...
Уралан зүтклт угал,
Урдкасн ясрлт угал...
Поэтов—гиггәд, чавас,
По, пүүгәд йовнач,
Кергтә керго хамгас
Кергогъинь икәр олнач.
Гергн улст хордхларн,

Генн шүлгүд нерәднәч,
Гертән бәәсн ховцарн
Генткн сюжет кенәч.
Аваль гергән буульад,
Айстан түүгән ичәнәч,—
Эн хамган дуулад,
Эрдм күцсн болнач.
Чи шүлгүд бичхләрн
Чинр—идинь санхнчнь;
Олн юмс бичхләрн
Олз—тусинь ухалхнчнь.
Эрмдг мел уга
Шүлг чамд бәәнү?
Энүгән медл уга
Шүлгч болдж болну?
Редактор барлдг болвчн
Эврән шундж ясхнчнь,
„Амтнь“ татг шүлгүдән
Айстнь барлдго болхнчнь.
Зәрм чини шүлгүд
Зөвәр сәәнәр эклнәл,
Зүгәр цааранднь бүдрәд,
Зүүлсн кевәр чилнәл.
Му биш төрмүдәр

Зәрм-зәрмдән бичнәч,
Муха „модн“ келәрн
Зүгәр теднән уранәч.
Сенр, сәәхн төриг
Севк үгмүдәр бичдв,
Келән ясна гидгиг
Кергт авлго бәәдв?...
„Хуучан хатхснь урн“ —
Бичсн юмсан яс.
„Хөөткән санснь цецн“ —
Бичә март бас.
Дахн өсджәх дүүнрчнь
Давад одх бәәдлтә,
Чамаг тедн хөөннь
„Чавас“ гихлә гундлта.
„Медхд үг келдг,
Мергнд гөрәс шахдг“ —
Селвг чамд өггдв,
Селвг биймчн сонъсдв.
Кесг—кесгәс нааран
Келхәр седсән келүв,
Критик биш болвчн
Килмджән зуг бичүв,
Эн бичгтм өөләд,

Эргү йовдл гаргъвзач,
Буг болх юмсан
Бултулхар седдж андрвзач.
Ўўрин өгдг селвгиг
Ўнтәд тоолдг болхмн,
Эргмдән уралан хәлә,
Эрмдгән чиклдг дасхмн...
Урмд иктә джиргъл
Уралан хурдар кәтлнәл,
Олндан туста болдгар
Олад бичәд бәәхмл.

ВЫБОРГИН КЕРТУ

Майин сән өдрлә
Манакнд нег ирләч,
„Зүүдн болсн орн
Зүрким авлна“ гиләч...

Келимдн меддго бийчнь
Кесгтән маднла күүндләч;
Хальмг, орс багъчудла
Хамдан футболчн наадлач.

Альвн керсү нүднчнь
Авлм герлтә билә,
Атлс болсн үснчнь
Асхрад бәәдг билә.

Шинрсн джиргълтә газриг
Шилтдж өврдг биләч,
Байрта өнр әмтиг
Бахти бәәдж гәәхләч...

Бүргр нүдндән нүльмстә
Бүркг газран темцләч,

Советск герлтä бääдлг
Седклдән теедж хәрләч.

„Көөркү“ гигч седкл
Мана зүркнд төөнрлә,
„Көөркү, көөркү“ гидж
Манакс цугъар келлә.—

Долахн настагъасн авн
Догшн түрвр үзджч,
„Баячуд, чама...“ гидж
Багъасн аралддж тодлджч.

Арвхн долата бийчнь
Алдр сана зүүджч,
Отто, Тойван дахдж
Ончта джиргъл хääджч...

...Хääртä сääхн джиргъл
Хääггä йовдж олвч,—
Энъкр финк күүкн
Эндр хүвтä болвч.

Нертä Улан Церг
Негт Выборгар орла,
Дорд үзгäсчнь Герл
Долвксар нартдж падрла.

Халун зальта зўркнчнь
Чилшго байрар дўўрв,
Хату, кўчр зовлнъчнь
Чики холд хоцрв.

БУЛГ

Эн газриг үзчкэд,
Эврәннь бичкнткән тодлув,
Бичкн, альвн цагтан
Би үүнд бääсән санув:

Түүнднь бääдг садаснь
Альмд хулхалдг билäv,
Түүнә ард—öмнägъүрнь
Аргъс түүдг билäv...

Эврән деврэд бääдг
Элстә булгнь бääггя;
Öнъг, дүрснь саакл кевтән,—
Öнр, цевр уснь гääггя.

Ээх, менд, хääртә булгм,
Эргү бичкн цагинм иньгм.
Джиньгл киитн уснасчнь уусв,
Джиргъл шинрсиг чамд дуулсв.

Кезәнә нег цагт
Чамаг эргдж бääлäv,

Кецү ганъ халунд
Чамар ундан келäv...

Эргмдк нигт ногъанчнь
Эрätрсн, толвтрсн дүртä,
Аршан мет агъарчнь
Айта канъкнсн үнртä.

Эрг деерчнь гархнь
Эгл номгън салькта,
Энд — тендän гäähхнь
Энъгäдн седклд тааста.

Үрглгч саак анъхунас
Үлдлчн уга болдж.
Седклин урмд ханъгъагч
Сергленъ джиргъл делгрдж.

Багш Ленинä пертä
Байн колхоз бүрддж,
Көдлмш, кергнь äвртä,
Көгнь ордж дүрклдж.

Эмнг бääсн газрнь
Эндр цугъар хагълата,
Энүнä өгдг ургъцнь
Элдв ик ханмджта.

Багъ наста садмуд
Баг-багар саглрна,
Цагъан, цевр гермүд
Ца—наагъурнь баглрна.

Ишкә дегләстә хоти
Негт суусн ормднь
Школин ценъкр гермүд
Негл дерәлдәд бәәнә.

Урдани „Хар“ толгъа
Урдк ормдан бәәгъә,—
Колхозин ахлач Очр
Келнәл энүнә тускар:

Ора деернь дүнъгәлгъәд
Ончта клуб тәвхмн,
Сүүринь көвәлдж бүсләд,
Сүртә уласд тәрхмн...

Өндр „Хар“ толгъа эргмд
Өнр балгъсн босх,
Киити булгин уснь энүнд
Кишгтә унднь болх.

ЛЕРМОНТОВД

Äрäsän öткн харнъгъуг äрäd,
Äвртä герлтä цäклгън падрла,—
Öргн элвг газран сергäгъäd,
Öнр дуунчнь донъгъддж гарла.

Совсн метär гилвксн сäähн
Соньн мөнък билгүд шүлглджч.
Тер хамг үүлдврән күцäгъäd,
Төрскни культур öскдж байджаджч.

Üйäs үймүд болгъан кеддж
Ачта нерән дуудулдж йовнач,
Üнн күчтä зальта билгärн
Айта бахмдж болдж йовнач.

Алти одн болгсн Пушкинä
Амрг саднь, иньгнь билäч,
Генргч олн улсин бäälгъиг
Герлтхх нар дурддж эсвлäч.

Üр танъгърг поэтän алгдхла,
Üнн зöрмгчнь илддж туурла,—

Халун зүрхнчнь тесдж эс чадла,
Халта хурц үгмүдән асхала.

Генәртә тачалта гару учрсар
Гашута үнни дуудвр келәч,
Зергсин ширәннь шихтндг болдгар
Зөвтә үгмүд олдж келләч.

Ончта баатр көвүм гидж
Омгта әмтнчнь чамаг йөрәлә,
Амрл өгшго бирмн гидж
Алулх үүд хан хәәлә...

Угъагдад уга Әрәсән залмджд
Уутърлт үзүлдж, муугъинь илткләч
Угта баатр харцхинәр хальад,
Уулин ора темцдж өөдлләч;

Хан зергин толгъагъинь шүүрәд,
Хар гексинәр талвадж нисләч;
Элдв дүүвр дуудан дуулад,
Эврә газртан энъкр үлдләч.

Төрскн өргн газрчнь шинрдж
Төрүц тас онъгдан болвл,
Төр кергнь күцс делгрдж
Төлджн герлтәд, дүркләд одвл.

Эрән цуг зүсн эрдм
Энъкр ик орндчнь батрвл,
Джиргълин джирн нääмн айсмуд
Джинънэд, джиргэд бääдг болвл,

Оли äмтн эврән бийснь
Оран залдж эздг болла,
Чини газрин хамц äмтн
Чикрх хаалгъинь делкэд заана.

ТЕЕГИН ХААЛГЪАР

Теегин хаалгъар йовхнь
седкл сергэд одна;
Тенд-эндән хәләхнь
соньн сәәхн болна.
Äлк хамг өвсднь
эрәтрдж эргэд үлднә,
Äрүн цевр агъарнь
экрсн болдж үләнә.
Кезәнък цага толгъаснь
керән-керәндән тоолгдна,
Кецү альвн джирлгънь
кецсин нургъар тогльна.
Хамг зерлг шовуднь
манурсн тенъгрәр нислднә,
Хотхр, царнь болгънднь
малмуд делдж идглнә.

ИНЬГТÄН

Б-х

Иньгтән гидж чамд
цөн үгән эрәлсв,
Инәдтә багъин цагас
зәрм захинь тодлсв.

...Хойр хар көвүн
холвата кевтә йовдг,
Хот өгдг гериг
хама болвчн олдг.

•.Хамрин алчурин орчд
цаас, газет хадгълдг;
Хавчад—ботинк бичгдхлә,
таслад улинь хайчкдг.

„Нег орн деер
көнджлән хоюрн булалддг,
Нег-негән түлкәд
көлврүләд орнас унгъадг,

...Äрвджл уга төрәр
хоюрн цүүгәдчн оддг,

Аяртнь, дарунь түүгән
хәрү мартдж оркдг.

...Өрлә эрт босад,
өөмснәннь өскә уйдг,
Өдмг хаксугъар идчкәд,
ардаснь ус уудг.

...Кен удан унтсан
кесинь басл эдлгдг,—
Кесг зөвәр уралан
часинь йовулдж аялгъдг.

Чини ботинкәр зәрмдән
би калош кедг,
Чи тегәд гертән
нама иртл суудг.

...Келх үгән негдүлчкәд,
„такас“ көөлдәд гардг,—
Кен негән дөнънәд
кезә чигн харсдг...

Сургъуль сурхин тускар
санад хоюрн күүнддг,
Сул джиргълдән байсгсар
сарул седкл гүүлгдг...

Энъкр мана орнд
төөрч тенхд беркл,—
Эн маниг асрад,
дөрээд көлимдн күргвл,
Алдр төрскидән гидж
эврәннь джиргълән нерәдий,
Авшг авч, андгъарлдж
әнүни нернд көдлий.

АРТИСТНРТÄН

Теегин үрдүд, иньгүд,
Темдгтә буслгси байртат,—
Театрин эрдмин институт
Төгсәдж тәдн гарчанат.

Төрскн хальмг улсасм
Төрүц негчн күн
Театрин өөдән сургъуль
Төгсгәд уга билә!

* * *

Артист улсин зүркд
Айта айсмудт дурта,
Багъ улсин седклд
Бахта дуд зокаста.

Хальмг дүүвр джанъгърч
Мукөвүнлә денъцм болхнь,
Хасг буурл акын
Джамбул метшнь болхнь,—

Дүүгэд одг айста
Дуугъар йөрөх билэв,
Таанрт одад—танста
Түүгән дуулх билэв.

* *
* *
* *

Москва—медрлин дала,
Мана цугъаран бахмдж!
Хүвтә джиргълин джола,
Хурц ухани залмдж!

Энд, энъкр балгъсндан
Эрдм медрлән хурцлвт;
Хальмг теегин үрдүд,
Хамц өсдж чанъгървт.

Урмдан асхадж өсгн
Уралан зөрмгәр ишкмнцхәтн,
Алдршлгъни хаалгътн өргн,—
Алтрдж, совсрдж гилвкцхәтн.

Джиргълин олн айсиг
Джинънүләд дегцднь татцхатн,
Джиргълтә үнн эрдмсиг
Дживрлүләд делгрүлдг болцхатн.

ИНТЕЛЛИГЕНТНР

Цагъадж асхрсн герлтä
Цацгрсн сад цуудардж;
Элдв сергльнъ дүрстä
Эгл Сагъчуд цуглрдж.

Эдн—мана артистнр,
Эдн—мана эмчнр.
Эдн—мана багшнр,
Эдн—мана поэтнр...

Намджл, Таня ахта
Күүкд чигн йовцхана;
Нарн, Пүрвä ахта
Көвүд чигн йовцхана.

Эрдм, наукин тускар
Эдн күүнддж зүтклднä,
Күчтä өөдän искусствар
Күр хоорндан келднä...

Бумбин оран мактгсн
Бульгсн үгмүд сонъсгдцхана,

Буурл тууджин холасчи
Босхдж төр гаргъцхана..

Зүркни, дурни халхар
Зүүцүлдж зәрмнй келнә,—
Нарнд, сард күрәд,
Наараи хәрү ирнә.

Отэллод зүркән белглсн
Цагъахн Дездәмониг тодлна,
Онегинәс өшәгъән авгсн
Цегәхн Татьянаиг амлна...

Кенъ болв чигн
Ке—голшг бәрцтә,
Келсн үг болгънъ
Керсү ухани үндстә.

Өсджәх советск интеллигенц
Өнр мана бахмдж,
Цаатн невчк бәәтлән
Цугтан интеллигентр болхвдн.

Сарул сәәхн цагм
Санагъим оньдин өргнә,
Саксигъад бәәгч садм
Седклдм унд өгнә.

ДОМБРЧИН ДУН

Джинънад оддг домбр минь
Джигтә таалта айстал,
Джиргъл иктә дүүвр улсин
Дживринь өргсн болнал...
Өскәгъарн эргәд од!
Өсрн чичрәд тавшад од!
Зуузагъарн цокад од!
Зулсн болад тошад од!
Ээджин күүкнә гартнь
Энъкр домбрнь дуулнал,
Бичкн, нәрхн хургъдарн
Бернигъән эвтнь дарнал...
Өскәгъарн эргәд од!
Өсрн чичрәд тавшад од!
Зуузагъарн цокад од!
Зулсн болад тошад од!
Долда болсн зүркн минь
Домбран дахдж бульглнал,
Эвтә серглнь иньгүд минь

Эргн дугърад биилднӕл...
Ӗскӕгъӕрн эргӕд од!
Ӗсрн чичрӕд тавшад од!
Зуузагъарн цокад од!
Зулсн болад тошад од!
Келтӕ-ӕмтӕ элмр кевтӕ
Кевшӕд домбрм хавшнал,
Кӕгнъ орад ирх дутман,
Кӕӕркм, седкл дахнал...
Ӗскӕгъӕрн эргӕд од!
Ӗсрн чичрӕд тавшад од!
Зуузагъарн цокад од!
Зулсн болад тошад од!

АЛТН ГАЛЗНАРНЬ

Алтн галзн мөрärн
тиигән, иньгүрн мордлавл,
Аминь сулдхдж – гүүхärн
теегин уугъар йовлавл.

Дөгätä халун мөрн
авад зулхар седнäl,
Дөрвн үзгтән хälähн
айта ногъан делснäl.

Саксг сäähн делн
салькнд асхрсн болнал,
Сенр теегин агъарн
седклд сергмдж болнал.

Омгта мөрнä örgидн
ноктн джиргдж шаргнал,
Ончта хурдн гүүдлдн
седкл байсад йовнал.

ОРЧУЛЛГЪС

А. С. Пушкин

РОМАНС

Бүркг намрин асхи шидр
Чики ууджмд күүкн йовла,
Хатушг дурни нуувчин ашан
Чичрси гартан бәрдж йовла.
Хамг ө-модд, уулс такчкрдж,
Хар сөөггын харнъгъуд цугъар
унтдж;

Болгъагч хәләцәрн күүкн хәләв.—
Бийән эргүлдж, әәмсглдж хәләв...

Тегәд шуукрн саналддж оркад,
Теврси нүлго нилхән шинджлв...
„Мини мууль, үрм, унтвч,
„Мини гейүрлгъ, хәәмнь, медхшч.
„Цевр нүдән секәд, цөлдхләрн
„Цееджмд нанд наалдхи угач,
„Хәәртә экиннь халун үмслгъ,
„Хәәмнь, манъгъдур үзхи угач.—

„Экән хяадж онъгяр дуудхч...
„Намаг тас мартад хуурхч —
„Энм дааврта ичр, мини гем,
„Чамагъан би мартхн угав;
„Күүнә улс чамд хоргъц өгцхәх,
„Күүнәч — гидж чама келцхәх.
„Эк-эцкән, хяамнь сурхч,
„Эврәннь бүлән олхн угач.

„Сяахм, наадк бичкдүд дунд
„Седкль атхр, көөрк хатх!
„Энькидж мел оньдин салдах,
„Экнрин джөөлн таалгъ гяахх.
„Хаджгър хүвән мел харагъад,
„Хама чигн ганцар йовх,
„Хату догшн шоодвр сонъсх...
„Хяамнь, нама аврич тегәд.

„Унтдж кевтнч, хату үүлтм,
„Уйгън өрчдән чамагъан шахсв.
„Санмдж уга байричнь насн
„Салвддж тарагъад уга бяатль
„Кецү үүлтә хаджгър закон
„Күчр генрлгънлә харгъулдж бяан
„Танъсгм, унтвч, гашута гундл

„Тагчг өдрмүдин бичкниг көндәхн
уга!“

Сарин герлд генткәр, шидрт,
Садин захд харшмг цääv...
Теврдж көвүггән авад, хулмадад,
Тер харшмг тал өөрдв;
Өкәс гидж күүнә үүднд
Өкәр нилхән аргъул оркв,
Өсри чочад, нүдән авад,
Өтки харнъгъуд эн геедрв.

РОМАНС

Зүдрәтә дәәнд гарад йовджанач,
 Зүгәр мини зәлүрлгъ сонъсич,
 Сәәхн иньгм, бичә мартич,
 Седклдән хадгълн йович.
 Кемр иньгчнъ чама меклхлә,
 Кемр зүркнчнъ цуцрад ирхлә,
 Кемр седкчнъ экихлә,
 Холин газр уснд,
 Хәәмнъ, бийим тодлич,

* *

Кемр сөөгъин сарул цагла,
 Күүнә үкәр—газр заагъад,
 Күцл чамар кеджәсн,
 Кезәнә мартгдсн, гәәлгдсн—
 Күүкн иньгин тускар
 Күн чамд үг келхлә, иньгм,
 Тенд—күүнә орнд
 Тегәд тодлич бийим.

*
* *
* *

Урдк цаг, сөөгъяр золгъад,
Уйгън чамд ирэдчн бääх,
Бүркг зөвүртä зүүдн болад,—
Бийичнь серүладчн бääх:
Хагъцлгъни уульлгъ сонъсхч...
Дурни ду, энрлнъни чишклгъ—
Хамг тиим юмс сонъсхч...
Дурта иньгм, зүүдндән чигн,
Хääмнь, санич мини тускар!—

ГЕЕДРСН ХҮВ

Дууч шовун садт донъгъдла,
 Дүүвр улан цецгә сарсала.
 Нанла тиикд йовсан меднч?
 Намаг кесг үмссән меднч?

Энъкр цецгә экидж одла,
 Элдв шовун әрлдж одла.
 Чи бас нисдж геедрләч...
 Чи намаг ганцар үлдәләч...

Харнъгъу киитн сө удашнал,
 Зүрки минь адгъдж цокнал,—
 Хәрү иршго хүвиг күләнәл,
 Күцл күләх зөв зуг ирнәл.

ГЕЙҮРЛГҮТÄ ДУН

Ө шугъу модд, тег кеернäl,
Öөдм холд шовун ишкрнäl,
Эгл хавр ээвртдж герлтнäl,
Элдв таалта канъкнси үнртäl.

Бичкн шовуна хурц ишкрлгънд
Бийинм көрä седклм хäальнäl,
Гашута гейүрлгүтä атхр дун
Герчллгън болдж зүркнäсм гарнал.

„Кецүггяр гейүрдж дуулдмч“ гидж
Көркхн шовун ишкрлдж сурнал,
Энъкр шовун, хäамнь минь,
Эн дуугъан кесгärä дуулав.

Харнъгъу моднд, судлин көвäd
Зүркндän гейүрлгүтä би дуулнав,
Хатушг эн дуугъичнь болхла
Эмг-экчн нам сонъсла.

КҮҮКН МИНЬ, БОДВАСН ЦЕВРЧ

Күүкн минь, бодвасн цеврч,
Күүнә нүдн хальтрм дүрстәч,—
Цуг бәәсн бийән кевгнь
Шуд чамд нерәдх биләв.

Негл мөн сарин герлшнь
Нүднчнь гал-падрдж гилвкнәл,
Багъин темдг—улан халхчнь
Бахмдж иктә—минчидж герлтнәл.

Соньн цагъан никт шүднчнь
Совсн метәр герлтсн болнал,
Зүгәр эрки үнтә хүвчнь
Зүрки дотрчнь,—нууврт бәәнәл

Чамаг, ганцх үзсн бийим,
Чанъгъ гидгәр эздж авлвч,—
Джигтә дүртә сәәхлә минь,
Дживртә дур дотрм орулвч.

САР

Көвкс-өвкс гисн тенъгст
Көвси болдж сарин герльн чичрнә;
Бийнь болхла—деер тенъгрт
Бодвгър-чилгр, анъхун дживнә:
Тер метәр, эврәннь хаалгъарн
Түүншнъ анъхун, чилгр йовнач
Темдгтә сәәхн, герлтә дүрсәр
Түүрчкесн зүркндм чичрнъсн болнач.

* * *

Иньгтәгъән хоюрн хамдан суухларн
Седккм өөдлдж, гексинәр ниснәв;
Икл байн бәәдлтә болнав,—
Цуг делкән эзнъ болнав.
Иньгәсн хагъцад, заагрдж гархларн
Уйдврта кевәр, гүүнәр саналднав,
Ивтркә гейүрлгън бийим эзлнәл,
Урдк кевтән гуульгънч болнав.

ХАЛЬМГ КҮҮКДТ

Нанд өмнм халин ууджм джирина,
 Намрин эн сөөггын баядл чүүдэрнэ.
 Элст—Хальмгин хотл цаянэ,—
 Эвранны герлэр сар цаялгнэ.
 Негл дүүвр седкл
 Нама авлад баяла:
 Мөр унач кевтэн төрсн болнав,
 Мөн иньг баатрмуд талан гүүлгнэв.
 Дүмбр Джаньгэр метэр—теегэр
 Дүд цагган мөрэр довлнав.
 Өткн улан тоосн бүргэд,
 Өөдэн—огьтргүүд күрсн болна...
 Дүүвр седкл зүүлгэн
 Дегэд удсн угал,—
 Би баатр бишиг,—
 Бийстн сэн меднэт.
 Теегин джөөлн цецгас болсн
 Хар-улан комсомолксин нүүднэ
 Төрүц сана авхулл уга

Халун зүрким кевтнь авлцхав.
Өмн үзгин күүкдт авлгдхларн
Өöllго: „гемго“ гивүв бийдән...
Тенд үүрлснә герәсн оньдин бәәтхә—
Теднәчн, миничн седклд үлдтхә...
Менд дүрклич, теегин өргн газр,
Менд бәәгъич, кезәнък өндр
 толгъас...

Талин газр-усн нама күләджәнә...
Тавта сәәхн нарта май ирхлә,
Танакид цецгәс шавшдждж ургъххла,
Тер цагт ирәд чигн бәәхв.

ГАРГ

1. Ленинй туск дун . . .	3
2. Байрта теегин дун . . .	5
3. Нарма . . .	6
4. Мана хавр . . .	8
5. Зүрки . . .	11
6. Иныг талан илгавр . . .	12
7. Хальмгм, сонъсич! . . .	14
8. Дүүдэн . . .	20
9. Кавалеристин дун . . .	21
10. Удшлүүлгън . . .	22
11. Хальмг күүкнй дун . . .	24
12. Кермнй дун . . .	25
13. Менд йовит . . .	27
14. Урдан . . .	29
15. Тенъстк онъгъц . . .	32
16. Чини нүдн . . .	34
17. Мендин үг . . .	35
18. Күүкнй дун . . .	37
19. Хаджутк гертм бййвнч . . .	38
20. Дув. . .	39
21. Дурлчкесн күүкнй дун . . .	40
22. «Роман» . . .	42
23. Джанъгърчин дун . . .	43
24. Хонъгър . . .	45
25. Московск Кремль . . .	46
26. Шин хаалгъ . . .	47
27. Мана хаврин нарн . . .	49

28.	Джанъгърч күүкнд	. . .	51
29.	Нартай, дуулич!	. . .	53
30.	Москва, мөндвч!	. . .	55
31.	Болд хорцхси парад	. . .	56
32.	Шуд летчик болнав	. . .	58
33.	Шүлгчд илгәси бичг	. . .	61
34.	Выборгин Керту	. . .	65
35.	Булг	. . .	68
36.	Лермонтовд	. . .	71
37.	Теегин хаалгъар	. . .	74
38.	Иньгтән	. . .	75
39.	Артистартән	. . .	78
40.	Интеллигентир	. . .	80
41.	Домбрчин дун	. . .	82
42.	Алти галзнарвь	. . .	84

ОРЧУЛЛГЪС

43.	Романс—А. С. Пушкин	. . .	85
44.	Романс—М. Ю. Лермонтов	. . .	88
45.	Гедрси хүв—Генрих Гейне	. . .	90
46.	Гөбүрлгълй дун—Генрих Гейне	. . .	91
47.	Күүки минь, бодваси цеврч— Генрих Гейне	. . .	92
48.	Сар—Генрих Гейне	. . .	93
49.	Иньгтәгъән... Генрих Гейне	. . .	—
50.	Халымг күүкдт—В. Лозин	. . .	94

Редактор **Г. Шалбуров.**
Техредактор **П. Швачко.**
Корректор **Д. Босхомджиев.**
Обложка художника **Лесного Г.**

Сдано в набор 2/IV-41 г. Подписано к печати
28/V-41 г. Бум. 60×92¹/₃. Печ. лист. 3. У-ал. 3
Зн.в печ. л. 35.000. Тираж 4150
ЛС:1542. Заказ №0188

Типография № 1, НКМП КАССР, гор. Элиста

